

Małgorzata Gawrycka

Politechnika Gdańska
Wydział Zarządzania i Ekonomii
mgaw@zie.pg.gda.pl

Anna Szymczak

Politechnika Gdańska
Wydział Zarządzania i Ekonomii
aszym@zie.pg.gda.pl

RYNEK PRACY WOBEC ZMIAN DEMOGRAFICZNYCH I SPOŁECZNYCH W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Obserwowane procesy demograficzne w krajach UE stają się wyzwaniem dla krajowych rynków pracy, gdyż powodują systematyczne zmniejszanie się zasobów siły roboczej oraz zwiększanie udziału osób starszych. Problemy, z którymi muszą zmierzyć się poszczególne gospodarki, to przede wszystkim aktywizacja zawodowa ludzi młodych, kobiet i osób powyżej 50. roku życia. Problemem na rynku pracy może być również zatrudnianie osób powyżej 60. roku życia, czyli tych, które nie osiągnęły wieku emerytalnego. Z dotychczasowych badań wynika, że zasygnalizowane problemy są wciąż aktualne i wymagają podejmowania wielu działań ze strony państwa, polegających m.in. na opracowaniu długookresowej strategii makroekonomicznej w obszarze polityki zatrudnienia i wdrażania reform często nieznajdujących akceptacji społecznej. Kolejnym problemem jest potrzeba zmian w polityce prorodzinnej nastawionej na zwiększenie dzietności rodzin oraz stymulowanie postaw prokreacyjnych.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie pojawiających się tendencji demograficznych w Polsce na tle pozostałych krajów UE istotnych z punktu widzenia funkcjonowania rynku pracy. Badanie dotyczy dwóch wybranych lat, tj. 2004 i 2013.

Słowa kluczowe: rynek pracy, struktura demograficzna, starzenie się społeczeństwa.

Wprowadzenie

Starzenie się ludności stanowi obecnie jeden z najważniejszych problemów społeczno-ekonomicznych nie tylko Polski, ale również wielu krajów UE. Zjawisko to szczególnie szybko przebiega w krajach, które przechodziły proces transformacji gospodarki w latach 90. XX wieku. Obserwując kraje wysoko rozwinięte UE można

stwierdzić, że proces ten jest trudny do zahamowania i wymaga podjęcia szczególnych działań zarówno w zakresie polityki gospodarczej, jak i społecznej¹.

Procesy demograficzne stają się przede wszystkim wyzwaniem dla krajowych rynków pracy, gdyż mogą spowodować zmniejszanie się zasobów siły roboczej oraz zwiększanie udziału osób starszych w grupie osób w wieku produkcyjnym. Problemy, z którymi należy się zmierzyć, to przede wszystkim aktywizacja zawodowa ludzi młodych, kobiet i osób powyżej 50. roku życia. Problemem na rynku pracy może być również zatrudnianie osób powyżej 60. roku życia, czyli tych, które nie osiągnęły wieku emerytalnego w związku z wdrażaną reformą systemu emerytalnego w Polsce. Już dzisiaj obserwuje się problem związany z zatrudnianiem osób powyżej 50. roku życia, czego potwierdzeniem jest kierowanie do nich licznych form wsparcia w postaci programów związanych z aktywizacją zawodową tej grupy wiekowej. Wydłużenie okresu zatrudnienia do 67. roku życia w szczególności wśród kobiet może nie przynieść oczekiwanych efektów w postaci realizacji zadań zawodowych do momentu osiągnięcia przez nie wieku emerytalnego. Wynika to z wielu przyczyn, np. zdrowotnych, społecznych, umysłowych². Niektóre z nich nie są uzależnione od wymogów stawianych na rynku pracy wobec osób starszych podejmujących zatrudnienie. Często jednak są wynikiem stereotypowych postaw pracodawców oraz samych pracowników charakterystycznych dla współczesnego rynku pracy w Polsce. Wydaje się, iż należy wdrażać programy skierowane do obu uczestników rynku pracy, czyli pracodawców i pracobiorców, tak aby zmiany uległy przede wszystkim ich postawy społeczne. Ważne jest, by osoby starsze były traktowane w przyszłości na rynku pracy jako „pełnowartościowe” zasoby pracy.

Z prowadzonych badań rynku pracy wynika, że wśród osób młodych notuje się wysoką stopę bezrobocia, w wielu krajach UE przekraczającą 25%. W tym przypadku również można powiedzieć, że problemy związane z niską aktywizacją zawodową tej grupy osób wynikają nie tylko z postaw pracodawców poszukujących doświadczonych pracowników, ale również z postaw reprezentowanych przez ludzi młodych.

¹ D. Bloom, D. Canning, J. Sevilla, *The demographic dividend a new perspective on the economic consequences of population change*, RAND 2003, s. 22.

² *Przygotowanie do starości. Polacy wobec starzenia się*, red. P. Szukalski, IPS, Warszawa 2009, s. 19-22.

Na rynku pracy w Polsce wciąż obserwuje się niską aktywność zawodową wśród kobiet. Wynika to z tradycyjnego podziału ról pomiędzy kobietami i mężczyznami³, godzenia obowiązków domowych z pracą zawodową⁴.

Z dotychczasowych badań wynika, że zasygnalizowane problemy są wciąż aktualne i wymagają podejmowania wielu działań ze strony państwa, polegających m.in. na opracowaniu długookresowej strategii makroekonomicznej w obszarze polityki zatrudnienia i wdrażania reform często nieznajdujących akceptacji społecznej⁵.

Kolejnym problemem jest potrzeba zmian w polityce prorodzinnej nastawionej na zwiększenie dzietności rodzin oraz stymulowanie postaw prokreacyjnych. Realizowane dotąd programy nie przyniosły w tej kwestii oczekiwanych efektów.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie pojawiających się tendencji demograficznych w Polsce na tle pozostałych krajów UE istotnych z punktu widzenia funkcjonowania rynku pracy. Badanie dotyczy dwóch wybranych lat, tj. 2004 i 2013 roku.

1. Zmiany w strukturze ludności z uwzględnieniem grup wiekowych

Z perspektywy rynku pracy interesujące jest badanie pojawiających się tendencji zmian demograficznych charakterystycznych dla krajów UE. Zjawisko to przebiegało w poszczególnych krajach członkowskich UE w różnym tempie i czasie⁶, powoli i systematycznie. Doświadczenia w tej kwestii badanych państw są zatem zróżnicowane, ponieważ występują wśród nich kraje wysoko rozwinięte oraz kraje o niższym poziomie rozwoju, w których procesy te trwają relatywnie krótko. Można przypuszczać, iż zastosowanie rozwiązań przeciwdziałających tym niekorzystnym procesom (np. w polityce prorodzinnej) lub ograniczających ich negatywne skutki (starzenie się społeczeństwa) zaczerpnięte z wzorców krajów wysoko rozwiniętych nadają się do wykorzystania podczas tworzenia polityki zatrudnienia lub polityki wobec rodziny w Polsce. W niniejszym opracowaniu badanie rozpoczęto od pokazania zmian ludności w najmłodszej grupie wiekowej, która zdeterminuje zasoby pracy w perspektywie kolejnych lat.

³ *Zarządzanie wiekiem i nie tylko*, red. T. Schimanek, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2010, s. 35-37.

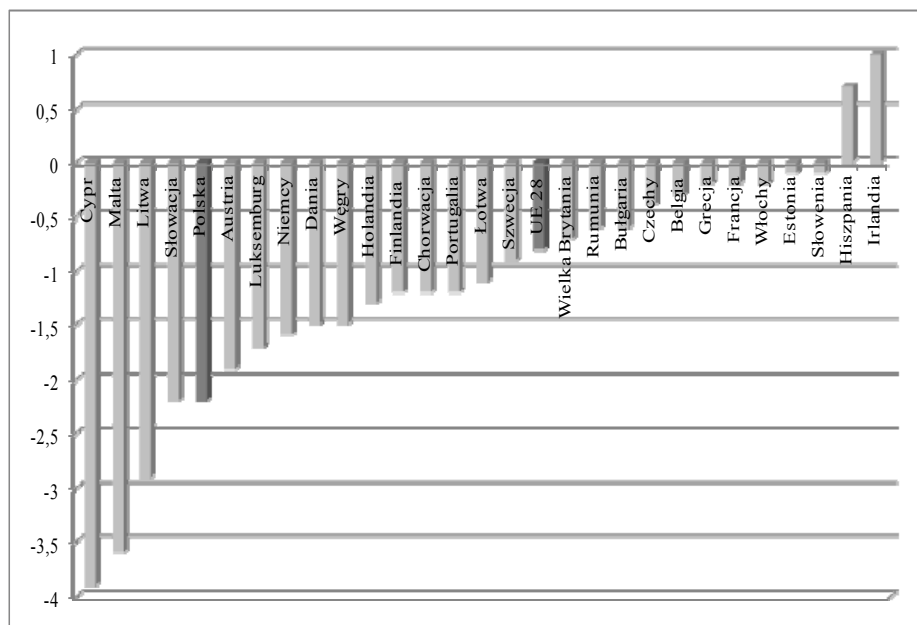
⁴ *Człowiek w pracy i polityce społecznej*, red. J. Szambelańczyk, M. Żukowski, UE w Poznaniu, Poznań 2010, s. 46-48.

⁵ E. Rosset, *Ludzie starzy. Studium demograficzne*, PWE, Warszawa 1967, s. 43-45.

⁶ Ł. Jurek, *Ekonomia starzejącego się społeczeństwa*, Difin, Warszawa 2012, s. 25.

We wszystkich krajach UE obserwowane są niekorzystne zmiany udziału ludności w grupie ludności 0-14 lat. Dynamika zmian jest jednak zróżnicowana (rys. 1).

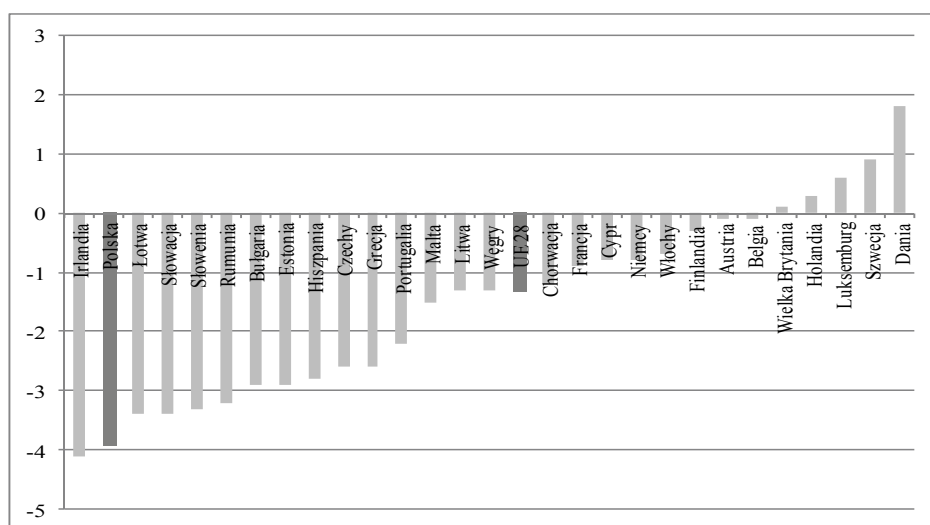
Rys. 1. Zmiany udziału ludności w wieku 0-14 lat w roku 2013 w stosunku do roku 2004 (w %)

Źródło: Na podstawie danych z <http://appso.eurostat.ec.europa.eu/niu/print>, dostęp: 26.08.2014.

Polska znajduje się w grupie pięciu państw, w których obniżenie udziału ludności w najmłodszej grupie wiekowej w roku 2013 w stosunku do roku 2004 było bardzo wysokie. Wynosiło ono 2,2 pkt. proc. Największą zmianę, sięgającą prawie 4 pkt. proc., zanotowano na Cyprze. Interesujące jest to, że w grupie tej znajdują się kraje, które w roku 2004 wstąpiły do struktur UE, czyli te o niższym poziomie rozwoju i budujące silne podstawy dla gospodarki rynkowej. Z badań dotychczas prowadzonych przez wielu specjalistów zajmujących się zmianami demograficznymi w Europie wynika, że procesy tych zmian w krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej rozpoczęły się znacznie wcześniej niż w krajach, które rozpoczęły reformy systemowe lub gospodarcze na początku lat 90. poprzedniego wieku. Należy dodać, iż zmiany udziału ludności w grupie 0-14 lat w krajach takich jak Cypr, Malta, Litwa, Słowacja i Polska znacznie przekraczały średnią dla UE 28, która wynosiła -0,8. Powyższą sytuację należy ocenić negatywnie, gdyż potwierdza to występowanie niekorzystnych tendencji związanych ze spadkiem liczby narodzin, obniżaniem się wskaźników dzietności kobiet, co będzie miało wpływ na przyszłe zasoby pracy.

Spośród badanych państw jedynie w Hiszpanii i Irlandii udział ludności w wieku 0-14 lat w roku 2013 w stosunku do roku 2004 był dodatni. W pierwszym z wymienionych krajów nastąpił wzrost udziału ludności w badanej grupie o 0,7 pkt. proc., natomiast w drugim – wzrost o 1 pkt. proc.

Kolejną badaną grupą są osoby w wieku 15-24 lata (rys. 2), czyli ludzie młodzi, kontynuujący naukę na średnim lub wyższym poziomie oraz osoby młode wkraczające na rynek pracy. Z przeprowadzonych badań wynika, że w 13 krajach zmiana udziału ludności w omawianej grupie wiekowej była silniejsza aniżeli średnia dla UE 28, która wynosiła -1,3 pkt. proc.

Rys. 2. Zmiany udziału ludności w wieku 15-24 lata w roku 2013 w stosunku do roku 2004 (w %)

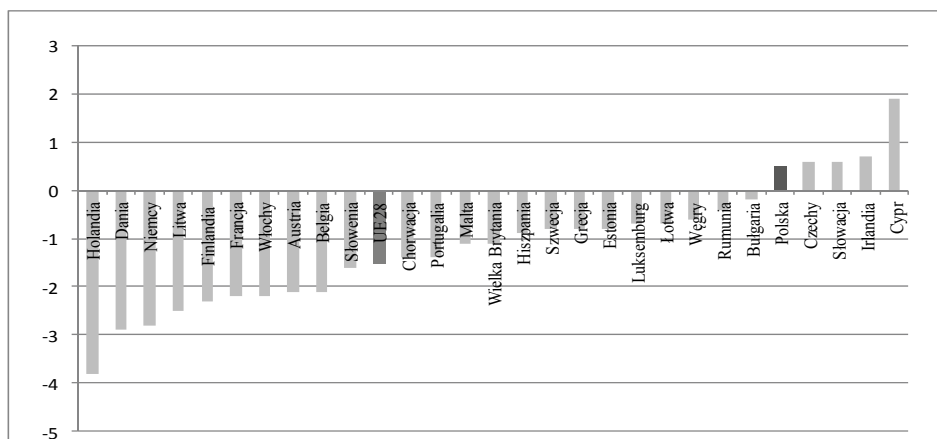
Źródło: Ibid.

W sześciu spośród badanych państw zmiana ta przekroczyła 3,2 pkt. proc. (in minus) Najtrudniejszą sytuację zanotowano w Irlandii i w Polsce. W pierwszym z wymienionych państw udział osób w wieku 15-24 lata obniżył się o 4 pkt. proc. W Polsce spadek ten wynosił 3,9 pkt. proc. W przypadku gospodarek będących długoletnimi członkami ugrupowania integracyjnego i jednocześnie charakteryzujących się wysokim poziomem rozwoju, np. w Niemczech, Włoszech, również zanotowano spadek udziału osób młodych w strukturze ludności. Jednak w przypadku tych państw spadek był nieco łagodniejszy, gdyż nie przekraczał 1 pkt. proc.

W pięciu państwach UE, tj. Wielkiej Brytanii, Holandii, Luksemburgu, Szwecji i Danii, zmiany udziału ludności w grupie 15-24 lata były dodatnie. Można sądzić, iż są to efekty długookresowej polityki rodzinnej realizowanej w tych państwach.

Biorąc pod uwagę dwie badane dotychczas grupy osób należy podkreślić, że obserwowane zmiany niestety potwierdzają pojawienie się niekorzystnych tendencji, co jest szczególnie ważne z punktu widzenia funkcjonowania krajowych rynków pracy w przyszłości.

Kolejną badaną grupą są osoby w wieku 25-49 lat (rys. 3), czyli osoby w okresie największej mobilności i aktywności zawodowej. W badanej grupie wiekowej tylko w pięciu krajach UE zanotowano dodatnie zmiany udziału ludności. Wśród tych państw jest Polska. W roku 2013 w stosunku do roku 2004 w gospodarce polskiej nastąpił wzrost udziału osób w wieku 25-49 lat o 0,5 pkt. proc. Można przypuszczać, iż wynika to z zanotowanego dodatniego przyrostu naturalnego w latach 80. XX wieku. Osoby te stanowią obecnie potencjał rynku pracy i zaliczane są do grupy aktywnych zawodowo.

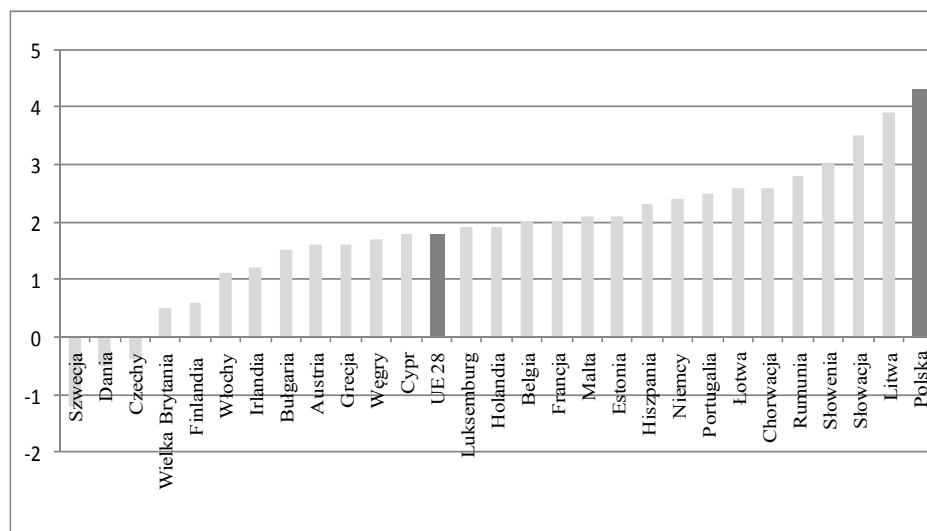
Rys. 3. Zmiany udziału ludności w wieku 25-49 lat w roku 2013 w stosunku do roku 2004 (w %)

Źródło: Ibid.

Warto dodać, iż w krajach takich jak: Holandia, Dania, Niemcy, Litwa, Finlandia, Francja, Włochy, Austria, Belgia i Słowenia spadek udziału ludności w grupie 25-49 lat był znacznie wyższy aniżeli średnia dla UE 28 i wyniósł 1,5 pkt. proc.

W przypadku osób z grupy 50-64 lata tylko w Szwecji, Danii i Czechach zanotowano spadek udziału ludności badanej grupy w roku 2013 w stosunku do

roku 2004 (rys. 4). W pozostałych krajach zaobserwowano wzrost udziału osób w wieku 50-64 lata. W przypadku dziewięciu państw UE zmiana ta była niższa lub zbliżona do średniej dla UE 28, która wynosiła 1,8 pkt. proc. W Polsce zmiana udziału ludności badanej grupy wynosiła 4,3 pkt. proc. Sytuację tę należy ocenić pozytywnie. Jednak warto podkreślić, że potwierdza to fakt starzenia się osób w wieku produkcyjnym i prawdopodobne pojawienie się w przyszłości problemów z ich dalszym zatrudnieniem lub aktywizacją zawodową.

Rys. 4. Zmiany udziału ludności w wieku 50-64 lata w roku 2013 w stosunku do roku 2004 (w %)

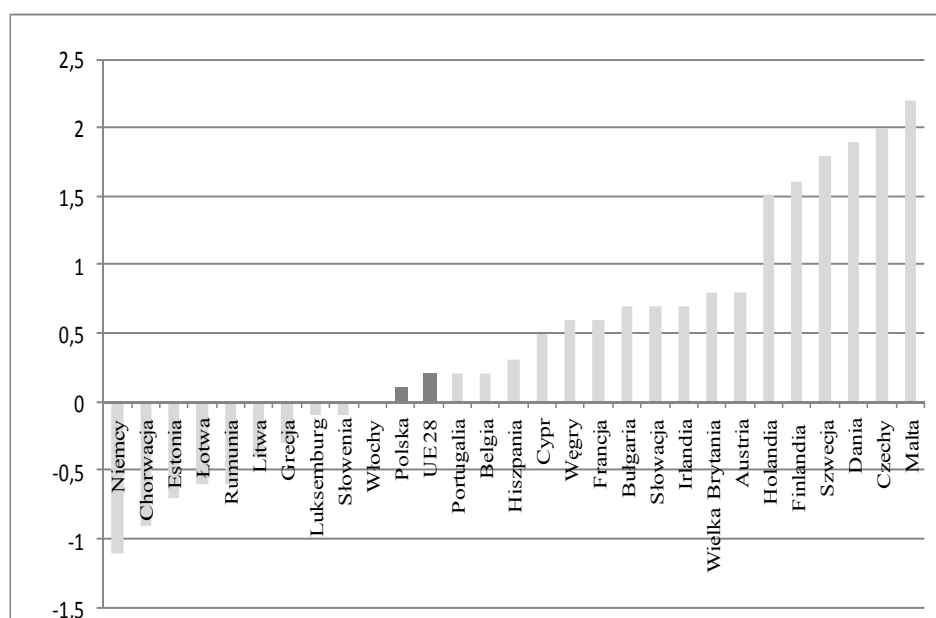
Źródło: Ibid.

Mając na względzie fakt, że w wielu krajach Europy Zachodniej już w latach 90. XX wieku zwracano uwagę na niekorzystne zmiany w strukturze demograficznej społeczeństwa, warto przywrócić się kolejnej grupie wiekowej, tzn. osobom powyżej 65. roku życia. Osoby te często pozostają w zasobach aktywnych zawodowo. Należy pamiętać, iż okres aktywności zawodowej ludności w poszczególnych krajach UE jest zróżnicowany. W niektórych krajach, jak np. w Polsce, wprowadzono zmiany w Ustawie o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw⁷ w roku 2012 ze względu na pojawiające się niekorzystne prognozy demograficzne i ich wpływ na funkcjonowanie rynku pracy w przyszłości.

⁷ Ustawa o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw z dnia 6 czerwca 2012 r., Dz.U. z 2012 r., poz. 637, <http://www.prawo.egospodarka.pl/akty/dziennik-ustaw/2012/000/637>.

Średnia zmiana udziału ludności w wieku 65-70 lat w roku 2013 w stosunku do roku 2004 dla UE 28 była dodatnia i wynosiła 0,2 pkt. proc. (rys. 5). W Polsce zmiana ta była zbliżona do średniej dla UE 28 i wynosiła 0,1 pkt. proc. W przypadku Niemiec, Chorwacji, Estonii, Łotwy, Litwy, Grecji, Luksemburga i Słowacji zanotowano spadek udziału ludności tej grupy.

Należy podkreślić, iż w tym przypadku nie można wskazać przyczyn zaistniałej sytuacji, bowiem w grupie tej znalazły się państwa wysoko rozwinięte oraz te, które w latach 90. XX wieku rozpoczęły procesy zmian transformacyjnych. Najwyższe dodatnie zmiany udziału badanej grupy ludności zanotowano w Czechach i na Malcie. Również zbliżone do wyżej wspomnianych krajów zmiany udziału ludności miały miejsce w Szwecji i Danii.

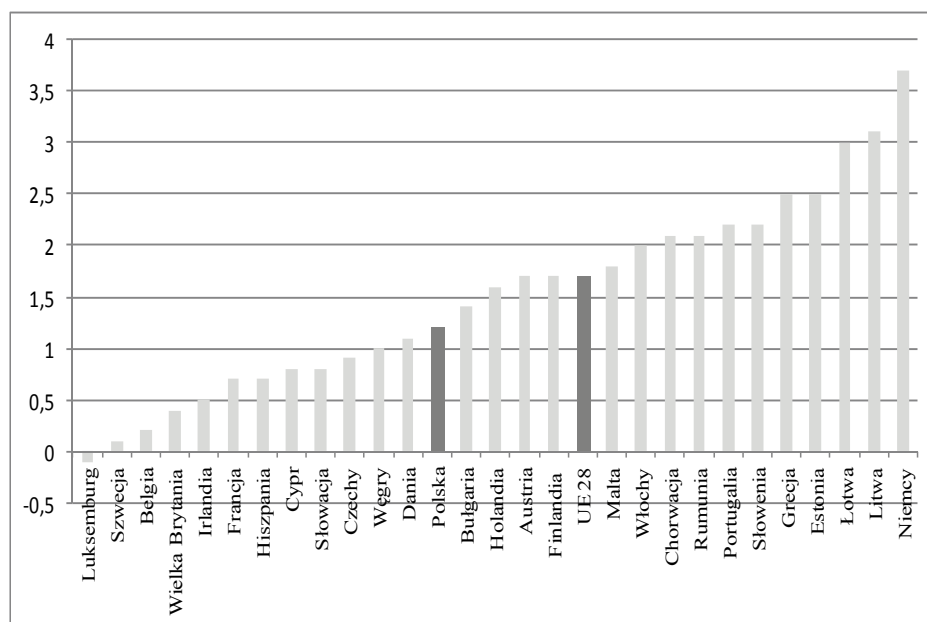

Rys. 5. Zmiany udziału ludności w wieku 65-70 lat w roku 2013 w stosunku do roku 2004 (w %)

Źródło: Ibid.

Obserwowane zmiany widoczne są również w grupie osób w wieku powyżej 70. roku życia. Wydłużanie się czasu trwania życia spowodowane zmianą stylu życia i postępowaniem cywilizacyjnym oraz technologicznym przyczyniają się do zmian udziału wspomnianej grupy osób. Średnia dla UE 28 wynosiła 1,7, co oznacza, że w Europie notuje się wzrost udziału ludności w wieku powyżej 70 lat

(rys. 6). W dziewięciu krajach UE zanotowano wzrost udziału ludności w wieku powyżej 70. lat w przedziale od 0,1 do 1 pkt. proc. Są to zarówno kraje o wysoko rozwiniętej gospodarce rynkowej, takie jak np. Wielka Brytania, Francja, Dania, oraz mniej rozwinięte gospodarki Węgier czy Czech. W dziesięciu krajach natomiast wzrost udziału ludności w wieku 70 lat przekraczał 2 pkt. proc. W Polsce również zaobserwowano wzrost udziału ludności w wieku powyżej 70 lat o 1,2 pkt. proc. Najwyższy wzrost udziału badanej grupy ludności zaobserwowano w trzech krajach, tj. Łotwie, Litwie i w Niemczech. W ostatnim z wymienionych państw wzrost ten wynosił 3,7 pkt. proc. Świadczy to o zwiększaniu się populacji osób w wieku poprodukcyjnym. Jedynym krajem, w którym zanotowano spadek udziału ludności w wieku powyżej 70 lat w roku 2013 w stosunku do roku 2004 jest Luksemburg. Jednak należy podkreślić, że spadek ten był nieznaczny, wynosił 0,1 pkt. proc.

Rys. 6. Zmiany udziału ludności w wieku powyżej 70 lat w roku 2013 w stosunku do roku 2004 (w %)

Źródło: Ibid.

Wzrost udziału ludności powyżej 70. roku życia i spadek udziału osób w wieku 0-14 lat potwierdza niekorzystne zmiany demograficzne, jakie następują w krajach UE. Procesy te nie przebiegają z jednakową siłą, jednak ogólne ten-

dencje są charakterystyczne dla większości badanych państw. Może to niestety w przyszłości negatywnie oddziaływać na funkcjonowanie krajowych rynków pracy i systemów emerytalnych oraz przyczynić się do wzrostu wydatków z budżetu państwa na opiekę nad osobami starszymi.

2. Zmiany aktywności zawodowej ludności w wybranych grupach wiekowych w krajach UE

Zmiany demograficzne mają wpływ na wydłużenie okresu aktywności zawodowej ludności. Dlatego też warto przyjrzeć się współczynnikom aktywności zawodowej ludności w poszczególnych krajach UE 28 oraz wskazać zmiany, jakie miały miejsce w roku 2013 w stosunku do roku 2004.

Tabela 1. Współczynnik aktywności zawodowej ludności w krajach UE 28 (w %)

	15-24 lata		25-64 lata		65-69 lat	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013
1	2	3	4	5	6	7
Belgia	34,8	30,9	73,3	75,5	2,7	4,8
Bułgaria	29,3	28,6	69,5	76,1	5,7	9,0
Czechy	35,5	31,9	78,3	81,1	8,2	10,1
Dania	65,9	59,6	82,4	81,7	13,8	15,8
Niemcy	50,2	51,1	79,2	82,9	6,9	13,7
Estonia	32,5	39,2	80,1	82,5	26,8	24,0
Irlandia	52,4	38,0	75,0	76,6	13,7	17,4
Grecja	35,7	28,3	73,1	74,5	9,4	7,4
Hiszpania	44,8	36,3	74,5	80,4	3,9	4,9
Francja	37,7	37,0	77,7	79,0	3,0	5,8
Chorwacja	39,2	30,4	69,2	66,6	9,2	7,4
Włochy	35,3	27,5	68,4	70,4	6,6	7,9
Cypr	43,2	41,1	79,4	81,1	16,8	12,7
Łotwa	36,8	40,1	78,8	81,0	19,5	20,3
Litwa	24,9	31,4	81,6	83,0	7,2	12
Luksemburg	28,0	30,5	73,5	78,6	-	6,4
Węgry	27,9	27,7	68,5	73,5	4,0	5,0
Malta	54,6	49,6	59,1	69,0	-	7,7
Holandia	70,8	69,5	77,9	82,0	8,7	14,3
Austria	58,1	59,3	74,5	79,8	4,8	10,1

cd. tabeli 1

1	2	3	4	5	6	7
Polska	34,8	33,5	72,5	74,5	11,6	9,5
Portugalia	43,5	35,4	80,1	81,1	26,6	20,7
Rumunia	34,0	30,2	70,9	71,3	23,9	20,7
Słowenia	40,3	31,6	76,8	77,0	13,5	9,1
Słowacja	38,7	30,2	78,8	78,6	3,0	3,2
Finlandia	43,0	45,8	79,5	80	5,9	12,5
Szwecja	44,7	51,3	83,5	87,7	11,4	18,5
Wielka Brytania	63,5	59,1	78,2	87,7	13,9	21,8
UE 28	44,0	41,9	75,8	78,2	9,0	11,7

Źródło: Na podstawie danych z <http://appso.eurostat.ec.europa.eu/niu/print>, dostęp: 26.08.2014.

W roku 2004 w najmłodszej grupie wiekowej średni współczynnik aktywności zawodowej w UE 28 wynosił 44,0%. Należy pamiętać, że obowiązek szkolny w poszczególnych krajach UE jest zróżnicowany. Tylko w czterech krajach istnieje obowiązek kształcenia do 18. roku życia. Są to: Holandia, Francja, Niemcy i Polska. W pozostałych krajach obowiązek nauki kończy się w wieku 15 lub 16 lat.

Najwyższy współczynnik aktywności zawodowej wśród osób w wieku 15-24 lata zanotowano w Holandii (70,8%), w Danii (65,9%) oraz Wielkiej Brytanii (63,5%). Najniższym współczynnikiem w badanej grupie wiekowej charakteryzowała się Litwa (24,9%), Węgry (27,9%), Bułgaria (29,3%) oraz Rumunia (34%). W Polsce i Belgii współczynnik aktywności zawodowej ludności wynosił 34,8%. Można zaobserwować zależności pomiędzy udziałem osób w wieku 15-24 lata, poziomem rozwoju danego kraju a współczynnikiem aktywności zawodowej. Kraje, które charakteryzowały się najwyższym współczynnikiem aktywności zawodowej, jednocześnie miały relatywnie niski udział osób w wieku 15-24 lata. Są to też kraje o wysokim poziomie rozwoju. Natomiast te kraje, które charakteryzowały się relatywnie niższym poziomem rozwoju oraz wysokim udziałem osób w wieku 15-24 lata, miały niski współczynnik aktywności zawodowej w badanej grupie wiekowej. Wyjątkiem jest Belgia.

W roku 2013 obniżył się średni współczynnik aktywności zawodowej ludności w wieku 15-24 lata w krajach UE 28 o 2,1 pkt. proc. W największym stopniu obniżył się ten współczynnik w Irlandii (o 14,4 pkt. proc.), natomiast w Słowacji, Słowenii, Portugalii, Chorwacji i Hiszpanii o ponad 8 pkt. proc. Można sądzić, iż przyczyną obniżenia badanego współczynnika był kryzys gospodarczy, który w różnym stopniu i czasie objął poszczególne kraje UE.

W badanym okresie w Estonii, na Litwie i w Szwecji zanotowano wzrost współczynnika aktywności zawodowej ludności w wieku 15-24 lata o ponad 6,5 pkt. proc.

W przypadku kolejnej grupy wiekowej (25-64 lata) średni współczynnik aktywności ludności w UE 28 wynosił 75,8%. W pięciu krajach w roku 2004 współczynnik aktywności ukształtował się na poziomie przekraczającym 80%. Do grupy tej należą takie kraje jak: Dania, Estonia, Litwa, Portugalia i Szwecja. W Polsce w badanym roku współczynnik ten wynosił 72,5%. Najniższym współczynnikiem charakteryzowały takie kraje jak: Malta, Węgry, Włochy i Chorwacja.

W roku 2013 nastąpił wzrost średniego współczynnika aktywności zawodowej ludności dla UE 28 w grupie wiekowej 25-64 lata o 9 pkt. proc. Najwyższy wzrost zanotowano w Wielkiej Brytanii, tym samym kraj też wraz ze Szwecją osiągnął najwyższy poziom aktywności zawodowej ludności w badanej grupie wiekowej. Kolejnym krajem, w którym zanotowano wysoki wzrost współczynnika aktywności zawodowej, była Malta, wzrost o 10 pkt. proc. Należy jednak podkreślić, iż w kraju tym dotychczas współczynnik aktywności zawodowej ludności był bardzo niski, nie przekraczał bowiem 60%.

Najwyższy spadek tego współczynnika w roku 2013 zanotowano w Danii, Chorwacji i Słowacji. W Polsce współczynnik ten w roku 2013 był o 2 pkt. proc. wyższy aniżeli w roku 2004.

Kolejną badaną grupą jest ludność w wieku 65-69 lat. Należy pamiętać, iż w krajach UE wiek emerytalny nie jest jednolity. Powoduje to problemy z określeniem granicznego wieku aktywności zawodowej. Ponadto osiągnięcie wieku emerytalnego w różnych krajach nie wyklucza możliwości dalszego zatrudnienia. W wielu krajach podjęto reformy systemu emerytalnego polegające na stopniowym wydłużaniu aktywności zawodowej ludności poprzez przesunięcie górnej granicy nabycia praw emerytalnych. Również zakładane zmiany w ustawodawstwie przewidują zrównanie wieku emerytalnego dla kobiet i mężczyzn.

W roku 2004 średni współczynnik aktywności zawodowej ludności w krajach UE 28 wynosił 9%. Najwyższą aktywnością zawodową charakteryzowały się w badanym roku takie kraje jak: Estonia, Portugalia i Rumunia. Spośród tych krajów w Portugalii wiek emerytalny określony jest jako 65 lat zarówno dla kobiet, jak i dla mężczyzn. Najniższy współczynnik aktywności zawodowej, poniżej 4 proc., osiągnięto w Słowacji, Francji, Hiszpanii oraz Belgii. Tylko w Słowacji wiek emerytalny był niższy niż 65 lat i wynosił dla kobiet 55-59 lat, natomiast w przypadku mężczyzn 62 lata. Na tej podstawie można przypuszczać, iż nie tylko ustawowy wiek emerytalny jest czynnikiem determinującym aktywność zawodową ludności powyżej 65. roku życia. W roku 2013 nastąpił wzrost średniego współczynnika aktywności zawodowej ludności w krajach UE 28 o 2,7 pkt. proc.

Najwyższy wzrost zanotowano w Wielkiej Brytanii (o 8 pkt. proc.), tym samym współczynnik aktywności zawodowej ludności w wieku 65-69 lat wynosił 21,8%. Należy wspomnieć, że granica nabycia praw emerytalnych w tym kraju wynosi 65 lat dla mężczyzn i 60 lat dla kobiet. Prawdopodobnie chęć zachowania aktywności zawodowej ludności w badanej grupie wynika ze zmian struktury demograficznej społeczeństwa i zmiany ich postaw społecznych. Również wysoki wzrost współczynnika aktywności zawodowej ludności zanotowano w Szwecji i Niemczech, czyli w krajach charakteryzujących się wysokim poziomem rozwoju i jednocześnie borykających się z problemami wynikającymi ze zmianami demograficznymi od wielu już lat. Spadek badanego współczynnika zanotowano tylko w Słowenii (-4,4 pkt. proc.), Portugalii (-5,9 pkt. proc.), na Cyprze (-4,1 pkt. proc.) i w Polsce (-2,1 pkt. proc.).

Podsumowanie

Z przeprowadzonych badań wynika, że we wszystkich krajach UE występują zmiany demograficzne wynikające ze zmian struktury ludności. Zwiększa się udział osób w wieku poprodukcyjnym kosztem spadku udziału osób w młodym wieku. Starzenie się społeczeństw wymusza w badanych krajach wzrost aktywności zawodowej ludności wśród osób w wieku powyżej 65. roku życia. Obserwując pojawiające się tendencje w krajach wysoko rozwiniętych można sądzić, że zjawisko to będzie charakteryzowało w przyszłości także polską gospodarkę. Tym samym w ramach prowadzonej polityki zatrudnienia należy skupić się na dalszej aktywizacji osób w wieku 50+. Można przypuszczać, że wiele z tych osób czeka wieloletni okres zatrudnienia. Wymaga to zmiany świadomości społecznej zarówno wśród pracodawców, jak i samych pracobiorców.

Literatura

Bloom D., Canning D., Sevilla J., *The demographic dividend a new perspective on the economic consequences of population change*, RAND 2003.

Człowiek w pracy i polityce społecznej, red. J. Szambelańczyk, M. Żukowski, UE w Poznaniu, Poznań 2010.

<http://appso.eurostat.ec.europa.eu/niu/print>, dostęp: 26.08.2014.

Jurek Ł., *Ekonomia starzejącego się społeczeństwa*, Difin, Warszawa 2012.

Przygotowanie do starości. Polacy wobec starzenia się, red. P. Szukalski, IPS, Warszawa 2009.

Rosset E., *Ludzie starzy. Studium demograficzne*, PWE, Warszawa 1967.

Ustawa o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw z dnia 6 czerwca 2012 r., Dz.U. z 2012 r., poz. 637, <http://www.prawo.egospodarka.pl/akty/dziennik-ustaw/2012/000/637>.

Zarządzanie wiekiem i nie tylko, red. T. Schimanek, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2010.

LABOUR MARKET CONSIDERING DEMOGRAPHIC AND SOCIAL CHANGES IN THE EU COUNTRIES

Summary: Demographic processes observed in the EU countries pose a challenge for their national labour markets, causing gradual decline in labour force and increase in elderly numbers. These economies are thus facing not only the issue of occupational development of young people, women and social group aged over 50, but also employability of seniors (over 60 years old), who have not reached the retirement age.

Research confirms that these problems remain up-to-date and require addressing by the government organs. Employment policy needs to follow a long-term macroeconomic strategy, while the resulting reforms have to be implemented in spite of the initial lack of public endorsement. What is more, these changes need to be complemented by the pro-family policy aiming to encourage having more kids.

The following study presents demographic tendencies observed in Poland in comparison to other EU countries, focusing on the labour market specifically. Data from 2003 and 2004 are being analyzed.

Keywords: labour market, demographic structure, aging population.